

COMENTARI A UN PROJECTE DE L'ESGLÉSIA DE SANTA ANNA DELS PARES ESCOLAPIS

La comunicació que aquí presentem neix a partir de la troballa d'un projecte de construcció de l'església escolàpia de Santa Anna. (1)

Durant la realització d'un treball sobre la construcció del col·legi escolapi ens vàrem topar amb una sèrie de dificultats inicials, alhora de trobar un mínim d'informació sobre la construcció de l'església.

Una de les nostres sorpreses, però, va ser la troballa d'una còpia d'un projecte de l'església, conservat a l'arxiu del Col·legi de Santa Anna, el qual era un calc d'un pergami realitzat pel Sr. Marià Ribas. Aquest projecte, no datat, és situat pel Sr. Ribas a principis del s. XVIII.

Actualment, en el decurs de les nostres investigacions, no hem trobat l'original, però tenim notícies que es conservava a l'antiga Biblioteca del Col·legi, on actualment no hi ha rastre d'ell.

Pel que fa a la datació del projecte, cal afegir que ens decantem vers la hipòtesi que la traça del mateix podia haver estat realitzada un cop la congregació escolàpia s'hagués fundat a la nostra ciutat, és a dir, entre el 14 d'abril de 1737 (data de les capitulacions amb l'Ajuntament) i l'estiu del 1739, quan es va realitzar la compra dels terrenys adquirits a Teresa Arnau del Crist i Francesc Peramàs, solar on actualment es situa el col·legi. És molt possible que fos ja realitzat un cop es col·locà la primera pedra el 27 de novembre de 1739.

Malgrat tot, coneixem intents de fundació abans del 1737, que ens acosten a la hipòtesi plantejada per Ribas, en el 1707, 1711 i 1723, intents, però, que no van tenir els resultats desitjats fins a la data esmentada.

No és molt probable, al nostre entendre, que a principis del s. XVIII es realitzés un projecte de construcció, quan encara no estava assegurada la permanència de la Congregació a casa nostra i no es coneixia, per tant, l'assentament definitiu que l'orde tindria per tal de realitzar la seva tasca docent.

Això implica un desconeixement del terreny per tal de realitzar la traça, la qual es degué assolir un cop conegudes les possibilitats reals dels terrenys, un cop consumada la compra dels mateixos l'estiu del 1739.

El que sabem de l'església actual és que la primera pedra es col·locà el 6 de desembre de 1739, però els indicis trobats fins el moment ens decanten a creure que les obres no varen començar fins un moment més tardà.

Tenim documentades les obres de la part d'habitable de la Comunitat, la qual, paral·lela al Camí Ral, va ser inaugurada el 1759, on es va habilitar una petita església, tot esperant la construcció de l'actual i definitiva. Després coneixem l'edificació del seminari, que en moments més tardans va passar a tenir la funció de Pensionat, local que va ser inaugurat el 1771, i que es desenvolupava paral·lel a la Baixada de Santa Anna.

En el llibre de *Cosas notables* de l'Arxiu del Col·legi, referent a la mort del germà José Guardia el dia 2 de febrer de 1790, es pot observar la següent nota:

... murió, recibidos todos los Sacramentos, el Hno. José Guardia quién fue el segundo en estrenar nuestra iglesia. Treinta años antes se puede decir que la habia empezado, habiendo casi él sólo tallado no sólo todas las piedras de la portada principal, sino también la de todas las bases de las columnas, y trabajado mucho en ella (3)

Segons aquest escrit, podem deduir que les obres van ser començades als volts del 1760.

Pel que fa a aquestes dates hi ha un document del 1762 on podem trobar més notícies al respecte:

... en les dites dos peces de terra vuy se troba adificat y construit lo dit col·legi y la iglesia interina d'est y los funaments y un poch de paret de la església que s'ha de fer nova... (2)

No és fins el 1789 que trobem l'esment de la inauguració de l'església.

Aquestes dates, però, ens obliguen a situar el projecte abans del 1760, i fins el moment, no podem precisar més sobre l'inici d'aquest i la seva autoria.

LA DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE.

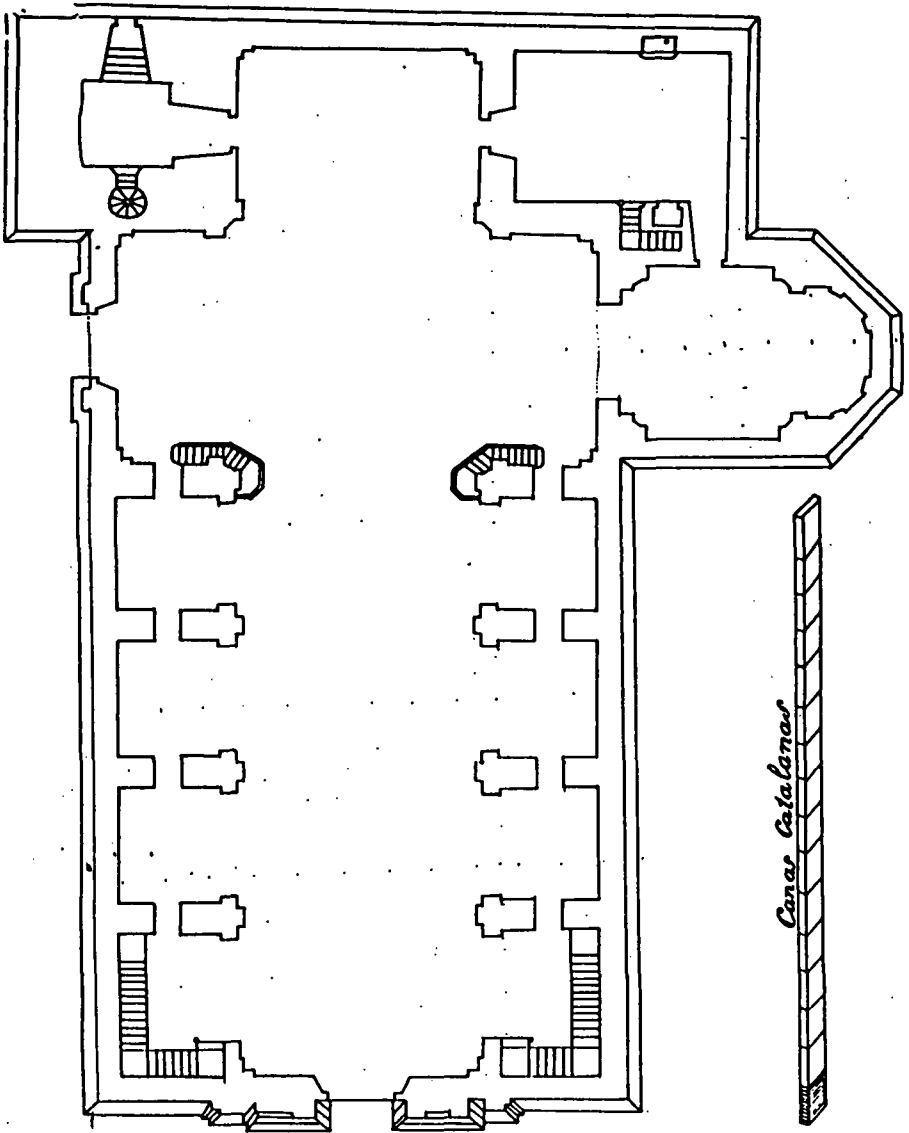
Pel que fa al projecte, presenta el dibuix de l'església en planta, secció transversal i secció longitudinal, sense figurar cap més informació, quant a materials, cost i orientació de la mateixa.

La planta medeix 42 m de llarg i 20,2 m d'ample, mides realitzades amb canes catalanes (equivalent una cana a 1,555 m).

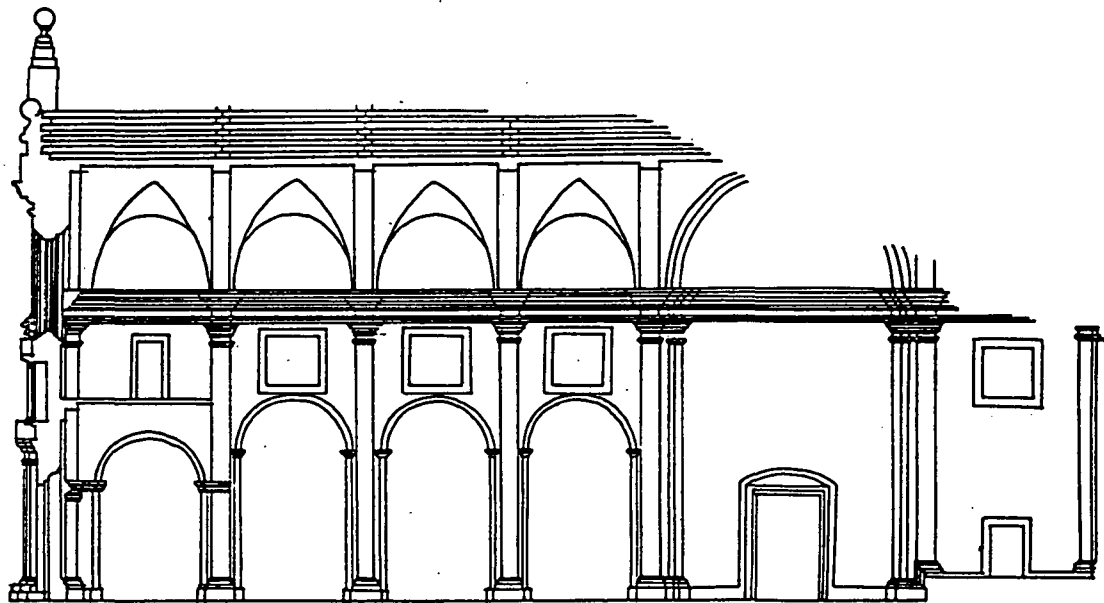
L'església presenta nau única amb quatre capelles laterals per banda intercomunicades. Apareix també un transepte, que a la part esquerra presenta un portal lateral i a la part dreta s'accedeix a una capella, semblant a la capella del Santíssim actual, però de mides més considerables, de planta rectangular i absis semi-esfèric amb una cripta inferior.

L'altar major presenta una planta rectangular per on es dona accés a l'esquerra a un campanar, i a la seva dreta a la sacristia, des d'on s'accedeix també a la petita capella.

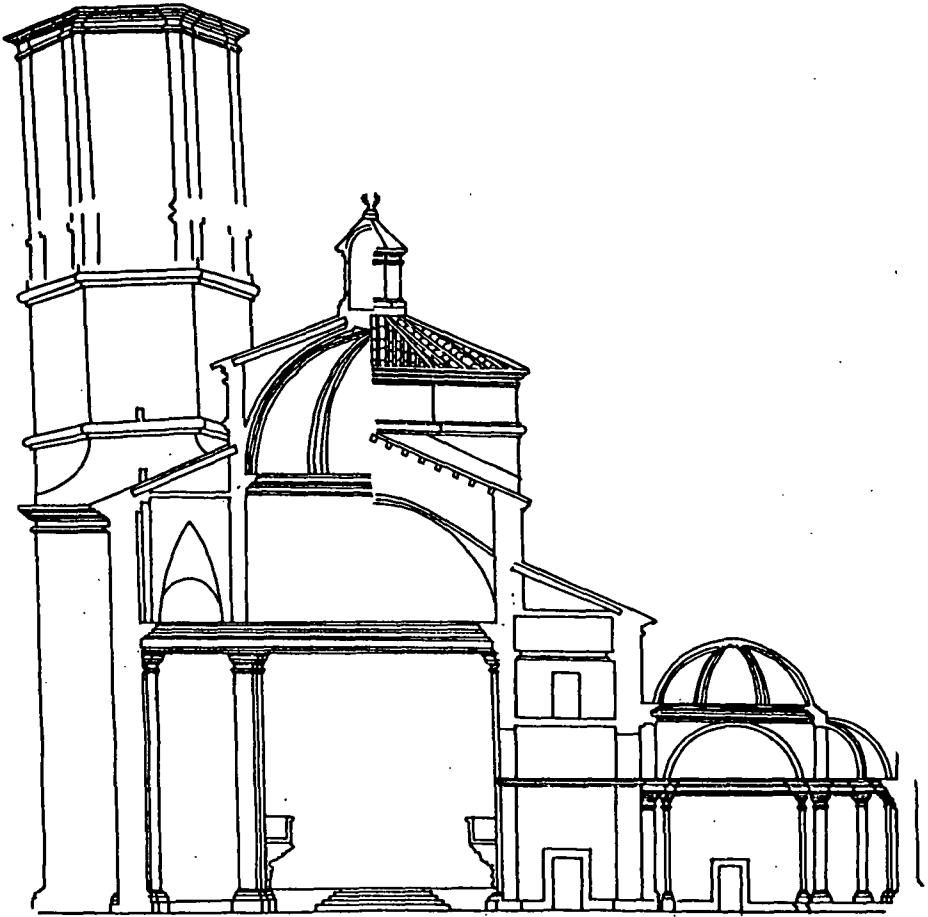
A la zona propera a la porta principal del temple hi figura un cor, al qual s'hi arriba mitjançant dues escales laterals.

PLANTA

SECCIÓ LONGITUDINAL I PLANTA.

SECCIÓ TRANSVERSAL.

En la secció transversal es pot observar l'alçat del campanar, la cúpula que corona l'encreuament del transepte, la secció de la capella lateral, així com la nau principal.

La traça del campanar presenta unes característiques poc definides en la part superior octavada, la qual s'enllaça a una part inferior de planta quadrada.

A la cúpula no hi figura tambor a l'interior i sí a l'exterior, agafant la claror mitjançant l'arribada de llum zenital per una llinterna exterior. S'observa, en l'altar, una elevació no detectada en planta i la capella lateral presenta una secció similar a la nau central, la traça de la qual resta inacabada en la part superior.

A la secció longitudinal hi trobem una portalada de dos pisos decorats amb columnes adossades al mur, amb una rosassa central i a la part superior coronada per una sèrie de cornises, suposadament jugant amb línies còncaves i convexes, ja que sols es pot observar la secció.

A l'interior, la nau es tanca amb una volta de canó que s'uneix amb el mur mitjançant una ampla cornisa. Els arcs boterells transmeten la força a les pilastres i en el primer tram, l'arc forner presenta una fractura més baixa, la qual cosa es deu a la ubicació del cor.

Sobre les naus laterals hi figura un trifori que es comunica amb la nau per amples balconades, el qual talla en el transepte on s'hi pot observar la porta lateral, molt senzilla, quant a decoració. Cal notar-hi l'alçària del presbiteri, així com l'entrada des d'ell al campanar.

PARALLELISMES.

A l'hora de buscar paral·lels amb la nau actual de l'església de Santa Anna, podem observar que respecte el nombre de capelles o ordenació global de la mateixa no varia massa. On s'observen canvis notables és en el campanar, actualment inexistent, i també en la capella del Sagrament, que manté una planta on dominen els entrants i sortints de la qual es passa a una planta no tan complicada, de forma octogonal.

La modificació de l'entrada lateral i campanar que no figuren en l'actual creiem que no es van modificar amb la realització amb anterioritat del Seminari de l'Orde i que no feia possible aquesta solució arquitectònica.

Creiem que aquest projecte no és el realitzat, opinió recolzada en la diferència de mides de les dues a nivell d'absis i entrada. El que es va respectar, però, va ser l'ordenació interior tal com hem indicat anteriorment.

El projecte respon a un cert barroc academicista adoptat per les construccions religioses de caràcter pràctic, seguint models jesuítics de l'església del Gesù a Roma, projectada per Vignola el 1568, en la qual ja hi contempla l'estructura del temple congregacional d'una sola nau longitudinal, amb una sèrie de capelles laterals, transepte curt i el creuer coronat per una gran cúpula.

A Catalunya tenim exemples semblants, que poden ser paral·lels del projecte escolapi, pel que fa a la reproducció de models jesuítics. Ens referim al temple parroquial de Terrassa, obra de fra Josep de la Concepció (1672) i l'església de Sant Felip Neri de Barcelona (1721-1752) on es continua el model contrareformista amb nau única, capelles laterals intercomunicades i amb un avantpassadís, per tal de no accedir a la zona de culte.

Arreu del Principat, un estol d'esglésies també il·lustraria aquest corrent: Guissona (1776), Sant Vicenç de Sarrià (1789), l'antic convent dels jesuïtes de Tarragona (1789), Barberà (1792) entre altres.

Per acabar, i tal com hem vist, es fa difícil l'atribució del projecte a un tracista i manquen dades concretes per tal de poder datar-lo correctament i amb precisió. Deixem la porta oberta, per tal de poder, en un futur, seguir trobant noves dades que ens portin a un millor coneixement sobre l'església de Santa Anna dels pares escolapis de Mataró.

Joaquim Graupera i Graupera

NOTES

- 1.- A.C.S.A. Projecte església. Cop. Ribas, 1/2 Núm. 1.
- 2.- A.C.A. Protocols Notarials de Mataró. Notari Joaquim Torres i Vieta. Núm. 856 (fols. 154-203) Dia 26-IX-1762.
- 3.- A.C.S.A. *Libro de cosas notables*, dia 2 de febrer de 1790.

BIBLIOGRAFIA

- TRIADÓ, Joan Ramon: *L'Època del Barroc. S. XVII-XVIII*. Barcelona: Ed. 62, 1983. 272 p. (Història de l'art Català, V).
- VILA PALA, C. Sch. P.: *Escuelas Pias de Mataró, Historial Pedagógico*. Salamanca: Calatrava, 1972. 989 p.